Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

5. oktoober 2017*

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö tsiviil- ja kaubandusasjades – Määrus (EÜ) nr 44/2001 – Kohtualluvus – Artikli 2 lõige 1 – Kostja elukohajärgne kohtualluvus – Artikli 22 punkt 4 – Erandlik kohtualluvus intellektuaalomandi õiguste registreerimise või kehtivuse küsimuses – Kohtumenetlus selle tuvastamiseks, kas teatav isik on õigesti registreeritud kaubamärgi omanikuna

Kohtuasjas C-341/16,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Oberlandesgericht Düsseldorfi (Düsseldorfi kõrgeim piirkondlik kohus, Saksamaa) 14. juuni 2016. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 16. juunil 2016, menetluses

Hanssen Beleggingen BV

versus

Tanja Prast-Knipping,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja president M. Ilešič (ettekandja), kohtunikud A. Prechal, A. Rosas, C. Toader ja E. Jarašiūnas,

kohtujurist: H. Saugmandsgaard Øe,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Tanja Prast-Knipping, esindaja: *Rechtsanwalt* P. Sohn,

– Euroopa Komisjon, esindajad: M. Wilderspin ja M. Heller,

olles 13. juuli 2017. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: saksa.

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42) artikli 22 punkti 4 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud Madalmaades asuva äriühingu Hanssen Beleggingen BV (edaspidi „Hanssen“) ja Saksamaal elava Tanja Prast-Knippingu vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab asjaolu, et viimane on registreeritud teatava Beneluxi kaubamärgi omanikuna.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Määrus nr 44/2001 asendas liikmesriikidevahelistes suhetes 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32; edaspidi „Brüsseli konventsioon“). Nimetatud määrus ise asendati Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määrusega (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (ELT 2012, L 351, lk 1). Viimati nimetatud määruse artikli 66 lõige 1 sätestab, et „määruse sätteid kohaldatakse üksnes 10. jaanuaril 2015 või pärast seda algatatud kohtumenetluste, ametlikult koostatud või ametlike dokumentidena registreeritud ametlike dokumentide ja kinnitatud või sõlmitud kohtulike kokkulepete suhtes“.

4 Kuna põhiasjas algatati kohtumenetlus enne 10. jaanuari 2015, tuleb käesoleva eelotsusetaotluse analüüsimisel kohaldada määrust nr 44/2001.

5 Kõnealuse määruse artikli 2 lõige 1 sätestas:

„Käesoleva määruse kohaselt kaevatakse isikud, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, selle liikmesriigi kohtutesse nende kodakondsusest hoolimata.“

6 Määruse II peatüki 6. jakku kuulunud artikkel 22 „Ainupädevus“ sätestas:

„Alalisest elukohast olenemata on erandkorras pädevad järgmised kohtud:

[…]

4) menetluste puhul, mis seonduvad patentide, kaubamärkide, disainilahenduste või muude selliste hoiuleandmisele või registreerimisele kuuluvate õiguste registreerimise või kehtivusega, selle liikmesriigi kohtud, kus hoiulevõtmist või registreerimist taotletakse, kus see on toimunud või kus see loetakse toimunuks ühenduse dokumendi või rahvusvahelise konventsiooni tingimuste kohaselt.

[…]“

7 See säte vastas Brüsseli konventsiooni artikli 16 punktile 4.

Beneluxi konventsioon

8 25. veebruari 2005. aasta Beneluxi intellektuaalomandi konventsioon (kaubamärgid ja disainilahendused), millele kirjutasid Haagis alla Belgia Kuningriik, Luksemburgi Suurhertsogiriik ja Madalmaade Kuningriik (edaspidi „Beneluxi konventsioon“), jõustus 1. septembril 2006.

9 Beneluxi konventsiooni artiklis 1.2 on sätestatud:

„1. Asutatakse Beneluxi Intellektuaalomandi Organisatsioon (kaubamärgid ja disainilahendused) […]

2. Organisatsiooni organid on:

[…]

c. Beneluxi Intellektuaalomandi Amet (kaubamärgid ja disainilahendused) […]“

10 Beneluxi konventsiooni artikli 1.5 lõiked 1 ja 2 täpsustavad:

„1. Organisatsiooni asukoht on Haagis.

2. Ameti asukoht on Haagis.“

11 Beneluxi konventsiooni artikli 4.6 lõige 1 sätestab:

„Kui lepinguga ei ole sõnaselgelt määratud teistsugust territoriaalset kohtualluvust, määratakse kaubamärkide ja disainilahenduste valdkonnas kohtualluvus kostja elu- või asukoha järgi või selle koha järgi, kus vaidlusalune kohustus tekkis, kus see täideti või kus see täita tuleb. Koht, kus esitati kaubamärgi või disainilahenduse registreerimise taotlus või kus need on registreeritud, ei saa üksinda olla mingil juhul kohtualluvuse määramise aluseks.“

Saksa õigus

12 Tsiviilseadustiku (Bürgerliches Gesetzbuch) § 812 kuulub selle seadustiku peatükki 26 „Alusetu rikastumine“ (Ungerechtfertigte Bereicherung) ning näeb lõikes 1 ette, et „isik, kes on saanud teiselt isikult kohustuse täitmisena või muul moel midagi ilma õigusliku aluseta, on kohustatud saadu tagastama“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

13 Saksa õiguse alusel asutatud äriühing, mis kuulus Helmut Knippingule ja mis tegeles ehitusdetailide, eelkõige akende tootmisega, taotles 7. septembril 1979 Beneluxi Intellektuaalomandi Ametilt (kaubamärgid ja disainilahendused) (edaspidi „OBPI“) alljärgneva sõna- ja kujutismärgi registreerimist Beneluxi kaubamärgina:

14 OBPI registreeris selle must-valge kaubamärgi numbriga nr 361604 (edaspidi „kaubamärk nr 361604“).

15 Hanssen on Madalmaade õiguse alusel asutatud äriühing, kes tegeleb uste ja akende turustamisega. Talle kuulub Beneluxi sõna- ja kujutismärk nr 0684759. Nimetatud kaubamärk koosneb samast sõna- ja kujutismärgist kui see, mis on kaubamärgi nr 361604 ese, kuid Hansseni vastav kaubamärk on sinist ja kollast värvi.

16 H. Knipping suri 9. oktoobril 1995.

17 T. Prast-Knipping esitas 14. novembril 2003 OBPI-le tunnistuse, millest nähtub, et ta on H. Knippingu ainus pärija, ning taotles nimetatud ametilt kande tegemist selle kohta, et tema on kaubamärgi nr 361604 omanik.

18 OBPI tegi selle kande.

19 Hanssen on selle kande vaidlustanud. Viimane väidab, et kaubamärki nr 361604 on enne H. Knippingu surma mitu korda üle antud ega kuulunud viimase surma hetkel enam tema vara hulka. Seega tehti kanne, mille kohaselt T. Prast-Knipping on asjaomase kaubamärgi omanik, alusetult.

20 Kuna vaidlust ei õnnestunud kohtuväliselt lahendada, esitas Hanssen 8. juunil 2012 hagi T. Prast-Knippingu vastu Landgericht Düsseldorfile (Düsseldorfi piirkondlik kohus, Saksamaa), mis on T. Prast-Knippingu elukohajärgne kohus. Hanssen tugines oma hagis alusetule rikastumisele, mida käsitleb tsiviilseadustiku § 812, ja nõudis, et T. Prast-Knippingut kohustataks tegema OBPI-le avaldust, mille kohaselt kõnealusest kaubamärgist ei tulene talle õigusi ja ta loobub kandest, mille kohaselt tema on kaubamärgi omanik.

21 Landgericht Düsseldorf (Düsseldorfi piirkondlik kohus) jättis 24. juuni 2015. aasta otsusega hagi rahuldamata, kuna kaubamärk nr 361604 kuulus H. Knippingu surmakuupäeval tema vara hulka ja läks õigusjärgluse alusel korrakohaselt üle T. Prast-Knippingule.

22 Hanssen esitas selle otsuse peale Oberlandesgericht Düsseldorfile (Düsseldorfi kõrgeim piirkondlik kohus, Saksamaa) apellatsioonkaebuse.

23 Nimetatud kohtul on kahtlusi, kas Saksa kohtud on pädevad vaidlust lahendama. Asjaomane kohus leiab, et kohtualluvus võib tõesti tuleneda määruse nr 44/2001 artikli 2 lõikest 1, kuid on ka võimalik, et selle määruse artikli 22 punkti 4 alusel kuulub erandlik kohtualluvus selles põhikohtuasjas käsitletava kaubamärgi registreerinud liikmesriigi – käesoleval juhul Madalmaad, kuna OBPI asub Haagis – kohtutele.

24 Kuna kohtualluvust tuleb kontrollida omal algatusel, palub Oberlandesgericht Düsseldorf (Düsseldorfi kõrgeim piirkondlik kohus) seda küsimust selgitada.

25 Eelkõige on oluline täpsustada, kas selline hagi nagu Hansseni esitatu puudutab „menetlust […], mis seondu[b] […] kaubamärkide […] registreerimise või kehtivusega“ määruse artikli 22 punkti 4 tähenduses. 15. novembri 1983. aasta kohtuotsus Duijnstee (288/82, EU:C:1983:326) annab alust vastata sellele küsimusele eitavalt, kuid arvestades kaubamärgiõiguse arengut pärast seda kohtuotsust ei ole kindel, kas sellest kohtuotsusest saab enam lähtuda.

26 Kaubamärgiõiguse arengu suhtes viitab Oberlandesgericht Düsseldorf (Düsseldorfi kõrgeim piirkondlik kohus) eelkõige nõukogu 26. veebruari 2009. aasta määruse (EÜ) nr 207/2009 Euroopa Liidu kaubamärgi kohta (ELT 2009, L 78, lk 1), muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2015. aasta määrusega (EL) 2015/2424 (ELT 2015, L 341, lk 21) (edaspidi „määrus nr 207/2009“), artiklile 18.

27 Nimetatud kohus toob välja ka asjaolu, et kohtualluvusega seoses on Beneluxi kaubamärgil teatavad eripärad.

28 Nendel asjaoludel otsustas Oberlandesgericht Düsseldorf (Düsseldorfi kõrgeim piirkondlik kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas vaidluse mõiste […] määruse […] nr 44/2001 […] artikli 22 punkti 4 tähenduses „menetluse puhul, mis seondu[b] […] kaubamärkide […] registreerimise või kehtivusega“, hõlmab ka hagi, mis on esitatud [OBPIs] ametlikult registreeritud Beneluxi kaubamärgi omaniku vastu, nõudega esitada [OBPI-le] avaldus, et tal ei ole asjaomasele kaubamärgile õigust ja ta loobub registreeringust kaubamärgi omanikuna?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

29 Oma küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 44/2001 artikli 22 punkti 4 tuleb tõlgendada selliselt, et seda tuleb kohaldada kohtuvaidlustele, mille eesmärk on teha kindlaks, kas teatav isik kanti kaubamärgiomanikuna kaubamärgiregistrisse õigesti.

30 Sellele küsimusele vastamiseks tuleb kõigepealt meelde tuletada, et Euroopa Kohus on juba otsustanud, et määruse nr 44/2001 artikli 22 punktist 4 tuleneb sama süsteem kui Brüsseli konventsiooni artikli 16 punktist 4 ning need on lisaks peaaegu identse sõnastusega, mistõttu tuleb tagada järjepidevus nende kahe akti tõlgenduses (kohtuotsus, 12.7.2012, Solvay, C-616/10, EU:C:2012:445, punkt 43).

31 Lisaks tuleb meelde tuletada, et neis sätetes mainitud vaidluse mõistet „menetlus[ed], mis seonduvad [intellektuaalomandi õiguste] registreerimise või kehtivusega“, tuleb pidada autonoomseks mõisteks, mida tuleb kohaldada kõikides liikmesriikides ühetaoliselt (kohtuotsused, 15.11.1983, Duijnstee, 288/82, EU:C:1983:326, punkt 19, ja 13.7.2006, GAT, C-4/03, EU:C:2006:457, punkt 14).

32 Lõpuks on Euroopa Kohus täpsustanud, et kohtualluvuse erinormi nagu see, mis tuleneb Brüsseli konventsiooni artiklist 16 ja määruse nr 44/2001 artiklist 22, ei tohi tõlgendada laiemalt, kui nende eesmärk nõuab, kuna nende toimel jäävad pooled ilma neile muidu kuuluvast kohtu valiku õigusest ja teatud juhtudel tuleb neil pöörduda kohtusse, mis ei ole neist kummagi alalise elu- või asukohajärgne kohus (kohtuotsused, 10.1.1990, Reichert ja Kockler, C-115/88, EU:C:1990:3, punkt 9, ning 12.5.2011, BVG, C-144/10, EU:C:2011:300, punkt 30).

33 Määruse nr 44/2001 artikli 22 punkti 4 eesmärk on jätta intellektuaalomandi õiguse registreerimise või kehtivusega seotud vaidlused kohtutele, millel on vastava registriga sisuliselt ja õiguslikult lähedane seos, kuna neil kohtutel on paremad eeldused selliste vaidluste lahendamiseks, mis puudutavad intellektuaalomandi õiguse kehtivuse, registreerimistaotluse esitamise või registreerimise vaidlustamist (vt selle kohta seoses Brüsseli konventsiooni artikli 16 punktiga 4 kohtuotsus, 13.7.2006, GAT, C-4/03, EU:C:2006:457, punktid 21 ja 22).

34 Neil asjaoludel on Euroopa Kohus otsustanud kohtuasjades, mis puudutavad kohtualluvust patendiasjades, et kui vaidlus ei puuduta patendi kehtivust, registreerimistaotluse esitamist või registreerimist, ei seondu see „patentide […] registreerimise või kehtivusega“ ning seetõttu ei kuulu need selle liikmesriigi kohtu erandlikku kohtualluvusse, mille territooriumil patent on registreeritud (kohtuotsused, 15.11.1983, Duijnstee, 288/82, EU:C:1983:326, punktid 22–25, ning 13.7.2006, GAT, C-4/03, EU:C:2006:457, punktid 15 ja 16).

35 Seega ei kuulu erandliku kohtualluvuse alla vaidlus, mis puudutab üksnes küsimust, kes on patendi omanik (kohtuotsus, 15.11.1983, Duijnstee, 288/82, EU:C:1983:326, punkt 26).

36 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 26–29 märkis, on see tõlgendus ülekantav kaubamärgiasjadele, nagu on põhikohtuasi, mis ei puuduta mitte kaubamärgi kehtivust ega registreerimist, vaid üksnes seda, kas isik, kes on märgitud selle omanikuks, on tegelikult kaubamärgi omanik.

37 Nimelt ei puuduta menetlus, milles ei vaidlustata kaubamärgi kui sellise registreerimist või kehtivust, määruse nr 44/2001 artikli 22 punktis 4 esitatud tingimuse „seonduvad […] kaubamärgiõiguste […] registreerimise või kehtivusega“ sõnastust ega eesmärki. Viimati nimetatu kohta tuleb märkida, et küsimus, kelle vara hulka kuulub teatav intellektuaalomandi õigus, ei ole üldjuhul sisuliselt või õiguslikult selle õiguse registreerimise kohaga seotud.

38 Nii näib see olevat ka käesolevas asjas. Nimelt nähtub eelotsusetaotlusest, et vaidlus puudutab kaubamärgi nr 361604 omandit pärast H. Knippingu surma, see aga tingib omakorda selle kindlakstegemise, kas kõnealune kaubamärk kuulus viimase vara hulka tema surma hetkel.

39 Kõigist eeltoodud kaalutlustest nähtub, et vaidlus, nagu on põhikohtuasi, mis käsitleb üksnes küsimust, kes on asjaomase kaubamärgi omanik, ei kuulu määruse nr 44/2001 artikli 22 punkti 4 kohaldamisalasse.

40 Seda tõlgendust ei lükka ümber asjaolu, et liidu õigus sisaldab sätteid, mis võimaldavad intellektuaalomandi õiguse omanikul nõuda algul teatava muu isiku nimel tehtud registreeringu ülekandmist endale.

41 Siinkohal viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus eelkõige õigusnormidele, mis puudutavad ELi kaubamärki ning rõhutab, et määruse nr 207/2009 artikkel 18 annab eelkõige ELi kaubamärkide kohtutele pädevuse lahendada kaubamärgiomaniku taotlus, milles ta soovib tema agendiks või esindajaks oleva isiku nimel tehtud registreeringu üleandmist talle. Kuigi see säte puudutab konkreetselt ELi kaubamärgi omaniku suhteid oma agendi või esindajaga, ei näi aga, et põhikohtuasjas, mis käsitleb Beneluxi kaubamärki, oleks tegemist sellise suhtega.

42 Mis puutub veel asjaolusse, mida eelotsusetaotluses samuti mainiti, et kohtualluvusega seoses on Beneluxi kaubamärgil teatavad eripärad, siis tuleb märkida, et vastupidi kohtuasjale, milles 14. juulil 2016 tehti kohtuotsus Brite Strike Technologies (C-230/15, EU:C:2016:560), milles Euroopa Kohus täpsustas suhet Brüsseli konventsiooni artiklis 4.6 sätestatud ja määruse nr 44/2001 artikli 22 punktis 4 ette nähtud kohtualluvuse eeskirja vahel, siis ei puuduta põhikohtuasi asjaomase Beneluxi kaubamärgi registreerimist ja kehtivust ega võimalikku kaubamärgirikkumist, kuna pealegi ei tuginenud Euroopa Kohtule esitatud teabe alusel Hansseni taotlus Brüsseli konventsioonis toodud mis tahes materiaalõiguse normile. Neil asjaoludel ei ole Brüsseli konventsiooni kohtualluvuse eripärad põhikohtuasjas asjakohased.

43 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvesse võttes tuleb eelotsuse küsimusele vastata, et määruse nr 44/2001 artikli 22 punkti 4 tuleb tõlgendada nii, et see ei ole kohaldatav vaidlustele, mille eesmärk on tuvastada, kas teatav isik on kaubamärgiomanikuna õigesti registreeritud.

Kohtukulud

44 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artikli 22 punkti 4 tuleb tõlgendada nii, et see ei ole kohaldatav vaidlustele, mille eesmärk on tuvastada, kas teatav isik on kaubamärgiomanikuna õigesti registreeritud.

Allkirjad